

Spis treści

Wstęp	7
01. Przedmiot badania: sakrosfera opisana opozycją sacrum/profanum	9
02. Perspektywa badawcza	10
03. Założenia badawcze	15
04. Układ i zawartość pracy	17
05. Baza empiryczna	23
06. Podziękowania	25
Rozdział I. Semiotaktyka: postulowana metodologia badawcza semiologii	29
1. Rozróżnienia terminologiczne	29
1.1. Semiologia, semiotyka i semiotaktyka	29
1.2. Habitus, habitus językowy i cielesne hexis	32
1.3. Hiperrzeczywistość i skeumorficzność	36
2. Semiotyka, językoznawstwo, antropologia: pespektywy badawcze znakowości	38
2.1. Znak: emergentny, pierwiastkowy czy złożony?	38
2.2. Orientacja antropologiczna semiotyki i językoznawstwa	43
2.3. Orientacja językoznawcza semiotyki	50
2.4. Język a uniwersalia semiotyczne	54
2.5. Wybrane kierunki badań semiotyki współczesnej: przegląd dokonań	57
2.6. „Wartość” w semiotyce: wybrane podejścia	64
2.6.1. Aksjosemiotyka	64
2.6.2. Wartość w systemie	68
2.7. Potencjał badawczy metodologii tartusko-moskiewskiej szkoły semiotyki strukturalnej do analiz znakowości kultury	70
2.7.1. Językoznawcze podstawy	70
2.7.2. Semiotyka kultury	76
2.7.3. Tekst kulturowy	79
2.7.4. Epistemologiczna trwałość czy wariantywność	84
3. Fonologia współczesna: proponowana baza konceptualna do analizy semiologicznej	89
3.1. Badanie systemów fonologicznych jako model do badań antropologicznych	90
3.2. Wybrane kierunki fonologii współczesnej	93

3.2.1. Fonologia naturalna (FN)	93
3.2.2. Orientacja semiotyczna językoznawstwa naturalnego	95
3.2.3. Fonologia bitów i wiązań (Beats-and-Binding Phonology)	98
3.2.4. Fonologia rzędu (wersja CVCV)	99
3.2.5. Teoria Optymalności	102
3.2.6. Fonologia autosegmentalna: rozwarstwienie reprezentacji fonologicznych	104
3.3. Fonotaktyka	106
4. Dyrektywy metodologiczne fonologii współczesnej w odniesieniu do zastosowania w badaniach semiotaktycznych	109
4.1. Wprowadzenie	109
4.2. Prywatność versus binarność pierwszych a znak zerowy	111
4.3. Hierarchie ustrukturyzowania: nacechowanie, skale implikacyjne, niedookreślenie i wartość domyślna	115
4.4. Usilnienie i lenieją	120
4.5. Segmentowalność, reinterpretacja etymologiczna i etymologia ludowa	123
4.6. Preferencje a reguły	125
4.7. Fonologizacja	128
5. Podsumowanie rozdziału pierwszego	129
Rozdział II. <i>Sacrum iprofanum</i> jako matryca typologiczna badania sakrosfery	133
1. Dynamika wyznaczników sakrosfery (przestrzeni religijnej)	133
1.1. Dychotomia <i>sacrum</i> i <i>iprofanum</i> a fenomenologiczne doznawanie przestrzeni sakralnej	135
1.2. <i>Sacrum</i> i <i>iprofanum</i> jako kategorie opisu kultury	141
1.3. Dychotomia <i>iprofanum</i> i <i>prohibitum</i>	147
1.4. <i>Sacrum</i> w filozofii chrześcijańskiej: wybrane przykłady	151
2. Sakrosfera jako część semiosfery	155
2.1. Charakterystyka semiosfery	155
2.2. Granica i ukierunkowanie jako części składowe sakrosfery	159
3. Przykłady badań językoznawczych z zakresu wymiaru <i>sacrum</i> w kulturze	165
3.1. Semiotyczna przestrzeń sakralna w pracach szkoły semiotyki tartusko-moskiewskiej	165
3.2. Niektóre aspekty badania dyskursu religijnego: przykłady opracowań	169
3.3. Procesualny charakter zmian duchowości współczesnej	176
3.3.1. Duchowość jako forma nowej religii XXI wieku	176
3.3.2. Konsumpcja kultury a holizm w ruchu neopoganizmu	178
3.3.3. Prywatny status [<i>sacrum</i>] w procesie sekularyzacji	181
4. Podsumowanie rozdziału drugiego	184

Rozdział III. Wykładniki sakralności	
zawarte w kapliczkach i krzyżach przydrożnych	189
1. Założenia wstępne	189
1.1. Charakterystyka materiału badawczego	189
1.2. Kodowe dominanty w znacznikach sakrosfery i ich kierunkowość	193
2. Semiotaktyczne permutacje i kombinacje wyznaczników hieratyczności na zwieńczeniach świątyń	199
2.1. Warunki semiotaktycznych połączeń: krzyż i półksiężyc	199
2.2. Warunki semiotaktycznej wymienności sakralnej: katolicyzm i protestantyzm	202
2.3. Nacechowanie i redundancja w formie krzyża	208
3. Semiotaktyczne studium małych obiektów sakralnych: kapliczki i krzyże przydrożne	213
3.1. Cechy małych obiektów sakralnych	213
3.2. Transtekstualność kapliczek przydrożnych (inskrypcje)	221
3.2.1. Inskrypcja jako wyznacznik funkcji	221
3.2.2. Typy transtekstualności	222
3.2.3. Krzyże pokutne jako „niema tekstualność”	230
3.2.4. Performatywność i apelatywność w sakrosferze półotwartej	233
3.3. Aspekt hierofaniczny (<i>axis mundi</i>) i semiotyczna wyrazistość w przydrożnych małych obiektach religijnych	236
3.4. Półotwarta sakrosfera jako nośnik ugruntowanych kulturowo preferencji	243
3.4.1. Semiosfera Włoch i Polski	243
3.4.2. Semiosfera Grecji i Polski: cecha „locativus”	247
3.4.3. Semiosfera Polski i Czech: cecha activus/operandi	252
3.4.4. Kierunkowość implodji: Zachodnia Ukraina a inne kraje	256
3.4.5. Chorwacja: wymiary kontrastu semiotaktycznego	260
4. Podsumowanie rozdziału trzeciego	266
Rozdział IV. Wykładniki sakralności zawarte w ikonografii postaci św. Mikołaja	273
1. Wprowadzenie	274
1.1. Charakterystyka materiału badawczego	278
1.2. Święty Mikołaj: dzieje i legenda	280
1.3. Wczesnochrześcijański i średniowieczny Cudotwórca	282
1.4. Czarodziej z Nowego Świata, protestantyzm i procesy sekularyzacji	288
2. Kulturowe kody w ikonografii św. Mikołaja jako typologiczne wykładniki sakrosfery	294
2.1. Sferykuły KK 1 i KK 2: wizualne teksty hierofaniczne	295
2.1.1. Gesty i cielesna hexis	298
2.1.2. Typologia wartości semiotycznej w religijnych przedstawieniach św. Mikołaja	303

2.2. KK 3: niedewocyjna obecność biskupa z Miry w semiosferze (Biały Mikołaj)	309
2.2.1. Wernakularność i chthoniczność osoby św. Mikołaja	310
2.2.2. Semiotyczny przeszczerp na poziomie KK3	312
2.2.3. Semiotyka wykładników sakralności w wariantowych zmianach obzędów Mikołajów	315
2.2.4. Eschatologia zagadnień moralnych: różga jako wskaźnik aksjologiczny	320
2.3. KK 4: Hiperrzeczywista obecność Santy w postnowoczesnym świecie	326
2.3.1. Symboliczna przemoc	326
2.3.2. Simulacrum i hiperrzeczywistość	332
2.3.3. Simulacrum i sakrosfera	337
2.4. Zestawienie kulturowych monad według odniesień do sacrum	340
3. Poziom części składowych znaku złożonego w ikonografii św. Mikołaja	349
3.1. Kryteria stratyfikacji znaczenia w tekstach wizualnych	349
3.2. Gramatyka wizerunków św. Mikołaja: przedstawienia religijne	352
3.3. Gramatyka wizerunków: przedstawienia komercyjne	358
3.4. Rozszerzenie analityczne do korelacyjnego modelu semiotycznego	359
3.5. Sugestie paradygmatów i syntagma	363
3.5.1. Porządek syntagmatyczny	364
3.5.2. Porządek paradygmatyczny	365
3.6. Test komutacyjny	367
4. Aneks: Święty Mikołaj w sakrosferze chrześcijaństwa prawosławnego	369
5. Podsumowanie rozdziału czwartego	370
V. Wnioski	375
1. Ustalenia ogólne	375
2. Wnioski semiotyczne	377
2.1. Semiotyzacja	378
2.2. Reanaliza i konkatencje	381
2.3. Redundancja	383
2.4. Stabilność a dynamizm zmian	384
2.5. Nacechowanie i skale implikacyjne	385
2.6. Graniczność – procesy dośrodkowe/odśrodkowe	388
2.7. Odłączenie i rozszczepienie jako procesy semiotyczne	390
2.8. Elementy pierwsze znaku: kierunkowość	393
2.9. Usilnienie i lenię	395
3. Zakończenie	397
Wykaz prac omawianych i cytowanych	399
Wykaz rycin	449
Indeks osób	453
Streszczenia	461